



Natura 2000-handleplan 2022–2027
Holtemmen, Højsande og Nordmarken
Natura 2000-område nr. 10
Habitatområde H10

Natura 2000-handleplan for Natura2000-handleplan for N10 Holtemmen, Højsande og Nordmarken

Udgiver: Læsø Kommune

År: 2024

Forsidefoto: Klitter i Nordmarken. Fotograf Stine Pagel Hansen

Baggrundskort: Copyright Styrelsen for Dataforsyning og Infrastruktur

Må citeres med kildeangivelse.



LÆSØ KOMMUNE

Indhold

1. Resumé	4
2. Baggrund	6
2.1 Den lovgivningsmæssige ramme	6
2.2 Miljøvurdering af handleplanerne.....	7
3. Gennemførelse af Natura 2000-handleplan for sidste planperiode	8
3.1 Redegørelse for gennemførelse af sidste Natura 2000-handleplan	8
3.2 Foreløbig vurdering af gennemførelse af sidste Natura 2000-handleplan	9
4. Behov for indsatser	10
5. Indsatser fordelt på aktør	10
6. Prioritering af den forventede indsats	11
7. Forventede initiativer og plan for interessentinddragelse	12
Bilag 1: Resumé af offentlige lodsejeres planer for forvaltningsindsatser	13
Bilag 2: Kortbilag	21

Målsætningerne konkretiseres i Natura 2000-planens afsnit 4.1 og 4.2 i form af nogle generelle og områdespecifikke retningslinjer for indsatsprogrammet.

Hovedformålet med indsatserne i perioden 2022-27 er:

1. Fokus på mere naturlige processer og naturens robusthed
2. Sikre og forbedre tilstanden af den eksisterende natur og levesteder
3. Bekæmpe invasive arter

Indsatsen i denne planperiode er rettet mod at sikre og forbedre forekomsterne af lysåben klitnatur.

Indsatsen udføres både på offentlige og private arealer i området. Projekter på private lodsejeres arealer gennemføres i videst muligt omfang gennem frivillige aftaler. Der findes blandt andet en række understøttende tilskudsordninger, som kan søges gennem Landbrugsstyrelsen og Miljøstyrelsen, samt midler til Life-projekter som medfinansieres af EU.

2. Baggrund

Miljøstyrelsen har udarbejdet Natura 2000-planer for 257 Natura 2000-områder, som indgår i den danske del af det europæiske Natura 2000-netværk. Planerne beskriver målene for det enkelte Natura 2000-område og fastlægger de indsatser, der skal ske inden for planperioden 2022–27. Natura 2000-planerne kan ses på Miljøstyrelsens hjemmeside www.mst.dk.

Ud fra Natura 2000-planerne er der udarbejdet Natura 2000-handleplaner for de enkelte Natura 2000-områder. Handleplanerne skal medvirke til at gennemføre Natura 2000-planerne for de enkelte områder. Denne handleplan er udarbejdet af Læsø Kommune på grundlag af Natura 2000-plan for N10 Holtemmen, Højsande og Nordmarken.

Hver kommune er ansvarlig for de dele af handleplanen, der vedrører kommunens geografiske område på land og kommunens kystnære områder. Kommunerne er ansvarlige for, at handleplanerne gennemføres inden udgangen af 2027.

Offentlige lodsejere, som ejer arealer i Natura 2000-området, kan vælge at gennemføre Natura 2000-planen direkte i egne planer for forvaltningsindsatser (eks. drifts- og plejeplaner). Der udarbejdes ikke handleplan for de offentlige lodsejeres arealer, hvor de selv udarbejder planer for forvaltningsindsatser, hvorfor data fra deres arealer ikke indgår i selve, men kun fremgår af bilag 1. Naturstyrelsen ønsker selv at udarbejde plan for forvaltningsindsats for egne arealer, og resuméer af disse planer kan ses i bilag 1. Hvis der er behov for at tydeliggøre ansvarsfordelingen mellem aktører (heriblandt offentlige lodsejere med egne planer for forvaltningsindsatser), tydeliggøres dette i kapitel 5.

2.1 Den lovgivningsmæssige ramme

Den lovgivningsmæssige baggrund for handleplanerne findes i:

- Miljømålsloven (lovbekendtgørelse nr. 692 af 26. maj 2023)
- Naturbeskyttelsesloven (lovbekendtgørelsen nr. 1392 af 2. oktober 2022)
- Bekendtgørelse om kommunalbestyrelsernes Natura 2000-handleplaner (bekendtgørelse nr. 944 af 27. juni 2016)

Kommunalbestyrelsen er ansvarlig for at gennemføre Natura 2000-planen på de privatejede arealer. Offentlige lodsejere er ansvarlige for at gennemføre Natura 2000-planen på deres egne arealer.

Handleplanen skal ifølge lovgivningen indeholde nedenstående:

- En prioritering af myndighedens forventede forvaltningsindsats i planperioden på baggrund af en opgørelse af behovet for konkrete forvaltningstiltag.
- De forventede initiativer, som myndigheden vil tage for at gennemføre Natura 2000-handleplanen, herunder en plan for interessentinddragelse.
- En oversigt over fordelingen af indsatsen mellem kommunale myndigheder og offentlige lodsejere.
- En redegørelse for gennemførelsen af handleplanen for den forudgående 6 års periode (dog 12 års periode for de skovbevoksede, fredskovspligtige arealer), der gør det muligt at vurdere, i hvilket omfang Natura 2000-handleplanen er gennemført for den forudgående periode.

Handleplanen skal ikke omfatte offentligt ejede arealer, hvis der for disse arealer er udarbejdet/udarbejdes en plan for forvaltningsindsatsen, der er i overensstemmelse med de fastsatte mål for naturtilstanden i Natura 2000-planen. Der indsættes et resumé af de offentlige planer i handleplanens bilag.

Handleplanen skal være så konkret, at dens gennemførelse kan vurderes. Dog må handleplanen ikke foregribe det præcise indhold af de aftaler eller afgørelser, der træffes i forhold til den enkelte lodsejer i forbindelse med gennemførelsen af handleplanen.

Handleplanen skal i samspil med vandplanlægningen realisere Natura 2000-planen for så vidt angår vandbehov for de naturtyper, som er direkte afhængige af et vandøkosystem. Natura 2000-planens mål om

forbedret vandkvalitet i større søer, vandløb, fjorde og kystvande realiseres gennem indsatsen i vandplanlægningen og skal ikke indgå Natura 2000-handleplanerne.

2.2 Miljøvurdering af handleplanerne

Natura 2000-handleplanerne er en type af planer, som kan være omfattet af krav om miljøvurdering i henhold til Bekendtgørelse af lov om miljøvurdering af planer og programmer og af konkrete projekter (VVM) (lovbekendtgørelse nr. 4 af 3. januar 2023) – herefter refereret til som miljøvurderingsloven.

Ved vurderingen af om en handleplan er omfattet af Miljøvurderingsloven ses på kriterierne i lovens § 8. Erfaringsmæssigt er der en del handleplaner, som ikke vil være omfattet af miljøvurderingsloven. Det afhænger dog i alle tilfælde af det konkrete indhold af handleplanen, og der skal derfor altid foretages en særskilt vurdering for hver plan.

Denne handleplan er blevet vurderet i forhold til, om den er omfattet af miljøvurderingsloven. Det er vurderet, at den ikke er omfattet af miljøvurderingsloven og der dermed ikke skal udarbejdes miljøvurdering af handleplanen.

Der er vurderet på, om handleplanen sætter nye rammer for fremtidige anlægstilladelser, eller om den vurderes at kunne påvirke internationalt udpegede naturbeskyttelsesområder væsentligt jfr. miljøvurderingslovens §8.

Det er myndighedens vurdering, at handleplanen ikke sætter nye rammer for fremtidige anlægstilladelser.

Det er myndighedens vurdering, at handleplanen er undtaget fra habitatdirektivets artikel 6, stk. 3 og dermed fra vurdering efter miljøvurderingsloven, fordi planerne er "direkte forbundet med eller nødvendige for lokalitetens forvaltning" jfr. artikel 6, stk. 3, 1. pkt. Handleplanen anses som direkte forbundet med og nødvendig for Natura 2000-områdets forvaltning.

For samtlige Natura 2000-planer er der foretaget en strategisk miljøvurdering (SMV). Natura 2000-planerne og de tilhørende miljøvurderinger kan findes på Miljøstyrelsens hjemmeside under Natura 2000, tredje generation planer (2022-2027).

3. Gennemførelse af Natura 2000-handleplan for sidste planperiode

3.1 Redegørelse for gennemførelse af sidste Natura 2000-handleplan

Handleplanerne for anden planperiode har været gældende siden udgangen af 2017. Kommunen har i den mellemliggende periode arbejdet for at gennemføre den indsats, der blev beskrevet i Natura 2000-planen for planperioden 2016-2021. For de skovbevoksede, fredskovspligtige arealer se bilag 1.

Det er muligt at få et samlet overblik over tilskudskompenserede indsatser i Natura 2000-områderne i "Sammenfatning af Natura 2000-planerne 2022-2027" på Miljøstyrelsens hjemmeside.

Nedenstående tabeller viser en oversigt over de realiserede, påbegyndte og planlagte projekter inden for Natura 2000-området.

Tabel 1: Følgende indsatser er finansieret via kommunernes egne midler eller DUT-midler*.

	Indsats	Kommunalt ejet	Privatejet
Læsø Kommune	Rydning af uønsket opvækst	0,1 ha realiseret 3 ha planlagt	0
	Bekæmpelse af invasive arter	2	0

* Omfatter ikke offentlige arealer, hvor ejeren gennemfører Natura 2000-planen i egne planer for forvaltningsindsatser. Se resumé af plan for forvaltningsindsatserne i bilag 1.



Benbræk i Nordmarken (Foto Stine Pagel Hansen)

Tabel 2: Følgende indsatser er finansieret gennem landdistriktsmidler eller anden finansiering og gælder arealer, der ikke er skovbevoksede, fredskovspligtige arealer*.

	Indsats	I alt
Læsø Kommune	Forbedring af naturlig hydrologi	0 ha
	Rydning	0 ha
	Hegning og afgræsning	29,5 ha
	Bekæmpelse af invasive arter	0 ha

* Omfatter ikke offentlige arealer, hvor ejeren gennemfører Natura 2000-planen i egne planer for forvaltningsindsatser. Se resumé af plan for forvaltningsindsatserne i bilag 1.

Der er ikke iværksat nye Life-projekter inden for Natura 2000-området efter LIFE Læsø (2012-2018).

Ud over de ovennævnte indsatser har myndighederne søgt at gennemføre Natura 2000-handleplanen gennem følgende tiltag:

- Løbende rydning og afgræsning af de lysåbne naturtyper
- Bekæmpelse af invasive arter som Rynket rose og ikke hjemmehørende nåletræsbevoksning

Klitlavningen i den østlige del af området afgræsses som naturpleje. Der er ikke foretaget rydning af opvækst i den nordlige del af klitlavningen, som er uden for hegnet og ikke afgræsses. Denne del indgår i klitrækken og kræver skånsom rydning for at undgå skader på terrænet.

Handleplanen for sidste periode er kun delvist realiseret. Der er ikke sket gen-rydning af opvækst i det omfang, der har været planlagt, men naturtilstanden i områderne er fortsat høj.

3.2 Foreløbig vurdering af gennemførelse af sidste Natura 2000-handleplan

Handleplanen skal ifølge bekendtgørelserne indeholde en redegørelse for gennemførelsen af handleplanen for den forudgående 6 og 12 års periode, der gør det muligt at vurdere, i hvilket omfang Natura 2000-planen for den forudgående periode er realiseret. Vurderingen, af hvorvidt handleplanerne er gennemført i den forudgående periode, er baseret på, om de planlagte indsatser fra sidste handleplan er opfyldt, eller der er udført tilsvarende tiltag.

Kommunerne vurderer at målene for forrige handleplan er opnået via det gennemførte Life-projekt i årene 2012-2018. Der er årligt fokus på rydning af selvsået genvækst af især birk og fyr – dog ikke helt i det planlagte omfang. Rydning af opvækst på hedearealerne prioriteres for at undgå tilgroning.

Effekten af indsatserne bliver løbende vurderet i det Nationale Overvågningsprogram for Vandmiljø og Natur (NOVANA), som overvåger vandmiljøets og naturens tilstand inden for de områder, der prioriteres i forhold til de politisk fastsatte økonomiske rammer.

4. Behov for indsatser

Natura 2000-planen for N10 Holtemmen, Højsande og Nordmarken, beskriver de konkrete mål for indsatsen. Indsatsprogrammet i Natura 2000-planerne er afstemt, så den økonomiske ramme og den krævede indsats i planerne passer sammen. Til gennemførelse af planerne stiller staten en række virkemidler til rådighed, ligesom det forudsættes, at kommunerne bidrager økonomisk via de midler, som kommunerne er blevet økonomisk kompenseret for af staten (DUT-midlerne).

På baggrund af Natura 2000-planen har kommunen vurderet, at der er behov for nedenstående konkrete forvaltningstiltag. Handleplanmyndigheden skal forsøge at indgå frivillige aftaler med lodsejere om drift. Hvor dette ikke er muligt, skal myndigheden påbyde en bestemt drift, hvis det er nødvendigt for opnåelse af målene i Natura 2000-planen eller for at forhindre forringelse og forstyrrelse.

Offentlige lodsejere skal selv organisere gennemførelse af indsatser på egne arealer. Der er ikke beskrevet indsatser for skovnaturtyper, da disse arealer i området hører under det statsejet areal.

Der skønnes ikke at være behov for indsatser for arter ud over indsatserne for naturtyperne på de 30 hektar, der er omfattet af denne plan.

Tabel 3: Behov for indsatser for naturtyperne*

Forventede indsatser		Skøn over behov:		
		Igangværende indsats	Ny indsats	Samlet behov for indsats
Lysåbne naturtyper	Rydning af uønsket opvækst	0,1 ha	Op til 3 ha	Op til 3,1 ha
	Hegning og afgræsning	0		
	Forbedring af naturlig hydrologi	0 ha	0 ha	0 ha
	Bekæmpelse af invasive arter	0 ha	1 ha	1 ha

* Omfatter ikke offentlige arealer, hvor ejeren gennemfører Natura 2000-planen i egne planer for forvaltningsindsatser. Se resumé af plan for forvaltningsindsatserne i bilag 1.

** Rydning af invasive arter har ikke været en prioriteret indsats i første planperiode for skovbevoksede, fredskovspligtige arealer, hvorfor det ikke er muligt at angive et areal for, hvor der er igangværende indsatser fra første planperiode (2010-21).

Mange af de tiltag som implementeres for de lysåbne naturtyper, vil være gavnlig for de arter, der er tilknyttet naturtyperne.

Der prioriteres at fjerne opvækst på hede og i klitlavning. Dette er vedligehold af indsatser fra tidligere perioder, og nye rydninger ved behov.

5. Indsatser fordelt på aktør

Grundlæggende er ansvaret fordelt, så kommunerne er ansvarlig myndighed på alle arealer i kommunen undtagen de skovbevoksede fredskovspligtige arealer, hvor Miljøstyrelsen er myndighed. Skovbevoksede, fredskovspligtige arealer findes ikke i området for denne handleplan.

Myndighederne er ansvarlige, jfr. ovenstående fordeling, for gennemførelse af handleplanen undtagen for offentlige arealer, hvor lodsejer selv er ansvarlige for at gennemføre handleplanen. De fleste indsatser er geografisk bestemt, hvorved den nævnte myndigheds- og arealdeling er gældende. Det er muligt at finde relevante Natura 2000-geodata i [MiljøGIS](https://miljoegis.mim.dk/spatialmap?profile=natura2000planer3-2022)¹. Endvidere kan overvågningsdata fra NOVANA-programmet tilgås via [Danmarks Miljøportal](https://www.miljoportal.dk/)² og i Natura 2000-basisanalyserne.

Der kan være indsatser i Natura 2000-planens indsatsprogram, hvor der ikke er samme klare geografiske afgrænsning. I denne handleplan er der en naturlig ansvarsfordeling ud fra den geografiske afgrænsning, og dermed hvilken myndighed, der er ansvarlig for gennemførelse.

¹ <https://miljoegis.mim.dk/spatialmap?profile=natura2000planer3-2022>

² <https://www.miljoportal.dk/>

6. Prioritering af den forventede indsats

Natura 2000-planerne 2022-2027 har især fokus på en naturforvaltning, hvor man gør brug af naturens egne dynamikker. Samtidig fastholdes en række indsatser, der er kendt fra de gældende planer.

Hovedformålene med indsatserne i tredje planperiode (2022-2027) er:

- 1. Fokus på mere naturlige processer og naturens robusthed**
 - 1.1. der er øget fokus på en mere naturnær forvaltning med fokus på at sikre sammenhæng i naturen og mere naturlige dynamikker i Natura 2000-områderne
 - 1.2. der er fokus på tiltag mod klimaforandringer og dermed områdernes robusthed over for pludselige hændelser
- 2. Sikre og forbedre tilstanden af den eksisterende natur og levesteder hvilket bl.a. er i overensstemmelse med 'brandmandens lov' og EU's biodiversitetsstrategi 2030**
 - 2.1. fortsætte arbejdet med at sikre naturtilstanden f.eks. ved naturpleje på plejekrævende arealer
 - 2.2. fokus på indsatser, der gavner truede arter og fugle
- 3. Bekæmpe invasive arter**
 - 3.1. fortsætte arbejdet med at bekæmpe invasive arter

Prioriteringen af den forventede forvaltningsindsats i planperioden er sket på baggrund af opgørelsen af behovet for konkrete indsatser (se kapitel 4). Den nedenstående prioritering afspejler således den forventede tidsfølge af indsatsen i forbindelse med de konkrete forvaltningstiltag.

- *Genrydning af frøopvækst indenfor de lysåbne naturtyper mindst 2 gange i løbet af planperioden*
- *Fortsætte bekæmpelse af Rynket Rose*
- *Forbedre levesteder for fugle ved at mindske forstyrrelser og prædation*
- *Lodsejerforeningen undersøger mulighed for at udvide græsningsarealer og forbedre samarbejde med dyreholderne*
- *Hjælpe, støtte og inspiration til interesserede lodsejere der ønsker at forbedre naturen indenfor Natura2000 området*

Indsatser på hedearealer og klitlavning prioriteres først.

7. Forventede initiativer og plan for interessentinddragelse

Det er Læsø Kommune hensigt at planlægge og udføre projekterne som vist i nedenstående tabel 7, og i den forbindelse tager myndighederne en række initiativer for at inddrage lodsejere og andre interessenter i projekterne.

Tabel 7 viser myndighedernes plan for interessentinddragelse. Der kan ske ændringer, hvis det ønskes af lodsejerne, eller hvis andre forhold taler for det.

Tabel 7. Forventet plan for interessentinddragelse

Projekt navn	Initiativ	Tidsplan	Myndighed
<i>Oplysning om menneskelige forstyrrelser ved rekreativ udnyttelse af arealerne</i>	<i>Dialog med lokale rideklubber, turistbureau, vandrelav,</i>	<i>Hele planperioden</i>	<i>Læsø kommune</i>
<i>Kontakt til lodsejere med store naturområder</i>	<i>Oplysning om muligheder for tilskud for naturpleje</i>	<i>Hele planperioden</i>	<i>Læsø kommune</i>

Projekterne søges gennemført ved frivillige aftaler med lodsejerne. Såfremt det ikke er muligt at indgå frivillige aftaler, er kommunen stadig forpligtiget til at gennemføre planen iht. Miljømålslovens § 46a stk. 4.

Kommunen vil i hvert enkelt tilfælde sørge for, at relevante interessenter bliver inddraget.

Bilag 1: Resumé af offentlige lodsejeres planer for forvaltningsindsatser

Den offentlige lodsejer Naturstyrelsen har udarbejdet nedenstående resumé af plan for forvaltningsindsats for deres del af Natura 2000-området.

Det gælder, at såfremt en offentlig myndighed som grundejer beslutter selv at udarbejde forvaltningsplaner, driftsplaner mv. i overensstemmelse med Natura 2000-planen, skal et resumé af den enkelte plan med beskrivelse af forvaltningsindsatsen indsendes til de berørte myndigheder senest 9 måneder efter Natura 2000-planens offentliggørelse jf. Bekendtgørelse om kommunalbestyrelsernes Natura 2000-handleplaner (BEK nr. 944 af 27/06/2016) §5 stk. 2 samt Bekendtgørelse om tilvejebringelse af Natura 2000-skovplanlægning (BEK nr. 946 af 27/06/2016) §15 stk. 2.

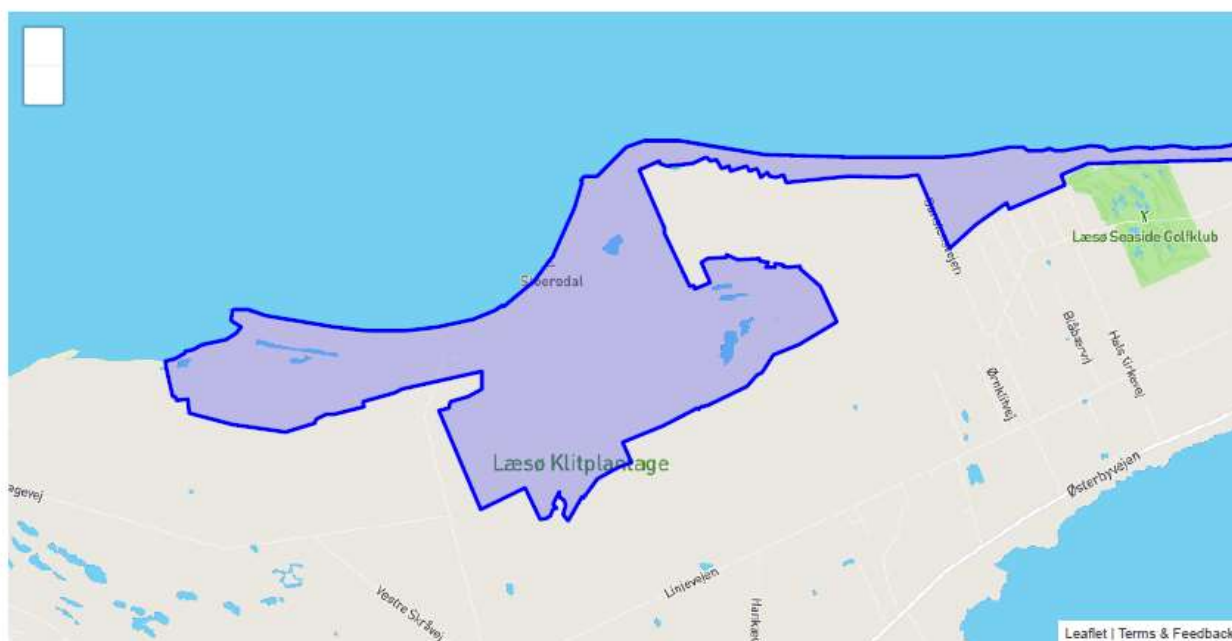
Sammenfatning af plejeplan for Naturstyrelsens arealer i Natura 2000-område N10 Holtemmen, Højsande og Nordmarken

Det er muligt at finde den samlede plan for forvaltningsindsats på Naturstyrelsens hjemmeside: <https://naturstyrelsen.dk/drift-og-pleje/natura-2000-plejeplaner/>. Plejeplanen omfatter foruden denne sammenfatning en kortudstilling af de planlagte indsatser. I kortudstillingen er det muligt at finde information om de planlagte indsatser for de enkelte kortlagte naturtyper samt arter.

Naturstyrelsen har, jf. §5 i BEK nr 944 af 27/06/2016 og §15 i BEK nr 946 af 27/06/2016, som offentlig grundejer besluttet selv at udarbejde plejeplaner for Naturstyrelsens arealer indenfor N2000 området i overensstemmelse med [Natura 2000-planen](#) for området.

Beskrivelse af området

Natura2000-område N10 har et areal på: 732 ha. Heraf ejer Naturstyrelsen: 693 ha. Højsande og Nordmarken indeholder store arealer med veludviklet gråklit og klithede. Gråklitterne har en usædvanlig høj artsdiversitet af laver og indeholder bl.a. fine afblæsningsflader. Desuden findes skovbevokset tørvemose, samt fine arealer med skovbevokset klit i området, helt overvejende bevokset med birk og skovfyr. Sidstnævnte på sit formodentlig sidste naturlige voksested i Danmark. Holtemmen består af en unik mosaik af våde kær, våde heder, tørvelavninger og strandsøer. Her findes mere end halvdelen af landsdelens areal med tørvelavninger, som kendetegnes ved massiv forekomst af liden soldug, hvid og brun næbfrø samt liden ulvefod. Området har en række sjældne planter, bl.a. pæne bestande af orkideerne hjertelæbe og koralrod samt stilk-månerude og landets eneste voksested af strand-vortemælk. I lobeliesøen Øster Foldgård Sø findes de sjældne planter strandbo og fin bunke.



Tabel A: Kortlagte naturtyper på Naturstyrelsens arealer i Natura 2000-området

Skovnaturtyper	Areal [ha]
91D0 - Skovbevokset tørvemose	61.2
2180 - Skovklit	126.0

Lysåbne naturtyper	Areal [ha]
1210 - Strandvold med enårige planter	2.2
1220 - Strandvold med flerårige planter	1.8
1330 - Strandeng	2.3
2110 - Forklit	0.4
2120 - Hvid klit	8.7
2130 - Grå/grøn klit	137.3
2140 - Klithede	230.5
2170 - Grårisklit	1.9
2190 - Klitlavning	15.8
3130 - Søbred med småurter	4.0
3140 - Kransnålalge-sø	< 0.1
3160 - Brunvandet sø	2.0
4010 - Våd hede	19.4
4030 - Tør hede	13.8
6230 - Surt overdrev	4.2
7150 - Tørvelavning	7.2
7230 - Rigkær	1.7

Der er ingen arter på udpegningsgrundlaget.

Planlagte indsatser

I det følgende angives Naturstyrelsens planlagte indsatser for naturtyperne på udpegningsgrundlaget. Indsatserne er beskrevet i nedenstående tabeller og suppleret med forklarende tekst.

I tabellerne skelnes mellem "Eksisterende indsats" og "Ny indsats". "Eksisterende indsats" anvendes, hvor den pågældende indsats allerede er omfattet af den eksisterende arealforvaltning, eller hvor det fremgår af eksisterende driftsplaner og lignende, at indsatsen vil blive gennemført i plejeplanperioden. "Ny indsats" omfatter de indsatser, der alene gennemføres for at opfylde målene i N2000-planerne for 2022 - 2027.

Tabel B: Planlagte indsatser for naturtyperne på Naturstyrelsens arealer i Natura 2000-området

Indsatser - Skovnaturtyper (planperiode 2022-2033)	Eksisterende indsats [ha]	Ny indsats [ha]	Samlet behov for indsats [ha]
Anden aktivitet mhp. ny skovnatur	0.2		0.2
Etablering af naturnationalpark	181.3		181.3

Indsatser - Skovnaturtyper (planperiode 2022-2033)	Eksisterende indsats [ha]	Ny indsats [ha]	Samlet behov for indsats [ha]
Græsningsskov	164.4	0.2	164.5
Urørt skov med naturgenopretningsaktivitet	181.3		181.3

Indsatser - Lysåbne naturtyper (planperiode 2022-2027)	Eksisterende indsats [ha]	Ny indsats [ha]	Samlet behov for indsats [ha]
Afbrænding	6.8	1.3	8.1
Anden regulering	10.4		10.4
Bekæmpelse af andre problem- og uønskede arter		7.6	7.6
Bekæmpelse af invasive arter	10.0	2.2	12.3
Etablering af naturnationalpark	402.3		402.3
Græsning	284.0		284.0
Hegning	284.0		284.0
Restaurering af vandhuller/søer		< 0.1	< 0.1
Rydning af bevoksning		0.7	0.7
Rydning af opvækst	13.1	0.4	13.5

Ovenstående tabel udstiller Naturstyrelsens planlagte indsatser i planperioden. Indsatserne er planlagt med ophæng i målsætninger og retningslinjer fra den overordnede N2000 plan, som rækker ud over den enkelte planperiode, mens indsatserne forventes udmøntet indenfor planperioden.

En væsentlig indsats er græsning, her under helårsgræsning i et stort hegn. Denne planlægges udvidet yderligere ifbm oprettelse af en naturnationalpark. Kontrolleret mosaik afbrænding benyttes på klitheden. Rynket Rose og Glansbladet Høg bekæmpes målrettet, mens invasive nåletræer som sitka, klitfyr og skarntydegran bekæmpes som rydning af opvækst.

Tabel C: Udvikling mod ny kortlagt naturtype

Udvikling mod lysåben naturtype	Eksisterende indsats [ha]	Ny indsats [ha]	Konvertering af naturtype	Areal til konvertering
Klithede	0.2			
Tørvelavning	0.2			

Nogle arealer indenfor Natura 2000-området har potentiale for at udvikle sig til naturtyper på sigt, hvorfor der i planperioden planlægges indsatser, der fremmer denne udvikling.

Udviklinger mod ny habitatnatur er sket gennem genopretning som rydning, udvidelse af græsning, afbrænding mm i projektet LIFE Læsø. Arealerne vil enten allerede kunne kortlægges som habitatnatur eller forventes at kunne det på kort sigt.

Tabel D: Planlagte indsatser for arter, udover indsatser for naturtyper på lysåbne naturtyper og skovnaturtyper på Naturstyrelsens arealer i Natura 2000-området

Der er ingen arter på udpegningsgrundlaget. Derfor vises Tabel D ikke.

Opsummering

Den samlede indsats for naturtyper på Naturstyrelsens arealer forventes hermed at understøtte de i Natura 2000-planen fastsatte mål for naturtilstanden.

Redegørelse for indsatsen i den forgangne plejeplansperiode

For de lysåbne naturtyper på udpegningsgrundlaget omhandler denne redegørelse planperioden 2016-2021. For skovnaturtyper perioden 2010-2021.

Nedenstående tabeller viser en oversigt over planlagte og gennemførte aktiviteter på Naturstyrelsens arealer inden for Natura 2000-område N10 Holtemmen, Højsande og Nordmarken

Tabel E: Status for gennemførelse af aktiviteter for seneste planperiode fordelt på naturtyper og arter

Skovnaturtyper (planperiode 2010-2021)	Indsats	Areal [ha]
2180 - Kystklitter med selvsåede bestande af hjemmehørende træarter	Bevarelse af 3-5 store træer pr. ha til henfald	5.5
2180 - Kystklitter med selvsåede bestande af hjemmehørende træarter	Bekæmpelse af invasive arter	1.2
9998 - Skovbevoksede tørvemoser	Bevarelse af 3-5 store træer pr. ha til henfald	1.0

Lysåbne naturtype (planperiode 2016-2021)	Indsats	Areal [ha]
1330 - Strandeng	Bekæmpelse af invasive arter	2.2
2130 - Grå/grøn klit	Rydning af bevoksning	28.3
2130 - Grå/grøn klit	Rydning af opvækst	142.9
2130 - Grå/grøn klit	Græsning	74.8
2130 - Grå/grøn klit	Bekæmpelse af invasive arter	48.9
2130 - Grå/grøn klit	Hegning	74.0
2130 - Grå/grøn klit	Afbrænding	1.5
2140 - Klithede	Græsning	86.4
2140 - Klithede	Rydning af bevoksning	22.1
2140 - Klithede	Bekæmpelse af invasive arter	79.6
2140 - Klithede	Afbrænding	24.5

Lysåbne naturtype (planperiode 2016-2021)	Indsats	Areal [ha]
2140 - Klithede	Rydning af opvækst	194.7
2140 - Klithede	Andre anlæg vedr. græsning - ikke hegn	5.1
2140 - Klithede	Hegning	80.3
2170 - Grårisklit	Rydning af bevoksning	1.6
2170 - Grårisklit	Rydning af opvækst	1.6
2190 - Klitlavning	Rydning af bevoksning	0.5
2190 - Klitlavning	Rydning af opvækst	17.2
2190 - Klitlavning	Græsning	16.4
2190 - Klitlavning	Hegning	16.4
2190 - Klitlavning	Bekæmpelse af invasive arter	7.3
4010 - Våd hede	Rydning af opvækst	1.5
4010 - Våd hede	Hegning	12.0
4010 - Våd hede	Græsning	18.2
4010 - Våd hede	Bekæmpelse af invasive arter	8.1
4030 - Tør hede	Rydning af opvækst	3.7
4030 - Tør hede	Græsning	3.4
4030 - Tør hede	Hegning	3.4
4030 - Tør hede	Bekæmpelse af invasive arter	3.8
6230 - Surt overdrev	Rydning af opvækst	3.6
6230 - Surt overdrev	Bekæmpelse af invasive arter	3.8
7150 - Tørvelavning	Græsning	14.8
7150 - Tørvelavning	Rydning af opvækst	11.8
7150 - Tørvelavning	Bekæmpelse af invasive arter	14.8
7230 - Rigkær	Rydning af opvækst	0.9
7230 - Rigkær	Bekæmpelse af invasive arter	1.7
7230 - Rigkær	Græsning	1.7

Tabel F: Oversigt over ikke-planlagte indsats, der er gennemført, og som gavner arter eller naturtyper på udpegningsgrundlaget

Lysåbne naturtype (planperiode 2016-2021)	Indsats	Areal [ha]
2130 - Grå/grøn klit	Græsning	0,8
2130 - Grå/grøn klit	Hegning	0,5
2140 - Klithede	Græsning	27,0
2140 - Klithede	Hegning	15,9
2170 - Gråsklit	Græsning	1,8

Skovnaturtyper (planperiode 2010-2021)	Indsats	Areal [ha]
2180 - Kystklitter med selvsåede bestande af hjemmehørende træarter	Urørt skov	3,1
9998 - Skovbevoksede tørvemoser	Urørt skov	0,6

Tabel G: Oversigt over indsats der ikke er gennemført

Lysåbne naturtype (planperiode 2016-2021)	Indsats	Areal [ha]
2130 - Grå/grøn klit	Afbrænding	24,3
2140 - Klithede	Afbrænding	36,5
2190 - Klitlavning	Restaurering af Vandhuller/søer	2,6
4010 - Våd hede	Afbrænding	0,2

Afbrænding kræver optimale forhold og kan ikke altid gennemføres som planlagt. Konkret viste behovet sig dog også mindre end forventet, formodentlig pga. tørken i 2018. Restaurering af et vandhul er pt. udskudt, idet planer om naturnationalpark måske ændrer behovet.

Opsummering

I den forgangne planperiode var der ikke planlagt eller udført indsats for Naturstyrelsens arealer.

Miljøvurderingsloven, habitatdirektivet og plejeplanen

For samtlige Natura 2000-planer er der foretaget en strategisk miljøvurdering (SMV). Natura 2000-planerne og de tilhørende miljøvurderinger kan findes på Miljøstyrelsens hjemmeside under Natura 2000, tredje generation planer (2022-2027).

Natura 2000-plejeplanerne er en type af planer, som kan være omfattet af krav om miljøvurdering i henhold til Bekendtgørelse af lov om miljøvurdering af planer og programmer og af konkrete projekter (VVM) (lovbekendtgørelse nr. 4 af 3. januar 2023) – herefter refereret til som miljøvurderingsloven.

Ved vurderingen af om en plejeplan er omfattet af miljøvurderingsloven ses på kriterierne i lovens § 8. Erfaringsmæssigt er der en del plejeplaner, som ikke vil være omfattet af miljøvurderingsloven. Det afhænger dog i alle tilfælde af det konkrete indhold af plejeplanen, og der skal derfor altid foretages en særskilt vurdering for hver plan.

Denne plejeplan er blevet vurderet i forhold til, om den er omfattet af miljøvurderingsloven. Det er vurderet, om plejeplanen fastsætter nye rammer for fremtidige anlægsstilladelser, eller om den vurderes at kunne påvirke internationalt udpegede naturbeskyttelsesområder

væsentligt jfr. miljøvurderingslovens § 8. Det er Naturstyrelsens vurdering, at plejeplanen ikke fastsætter nye rammer for fremtidige anlægstilladelser til projekter omfattet af lovens bilag 1 eller 2 og dermed ikke er omfattet af krav om miljøvurdering.

Denne plejeplan for Natura 2000-område 10 Holtemmen, Højsande og Nordmarken omfatter indsatserne beskrevet i afsnittet planlagte indsatser. De planlagte indsatser forventes gennemført med det formål at understøtte bevaringsmålsætningerne for hhv. arter og naturtyper på udpegningsgrundlaget.

I denne plejeplan planlægges der ikke gennemført aktiviteter med henblik på at udvikle naturtyper på bekostning af andre naturtyper.

Det er Naturstyrelsens vurdering, at plejeplanen er undtaget fra habitatdirektivets artikel 6, stk. 3 og dermed fra vurdering efter miljøvurderingsloven, fordi planerne er "direkte forbundet med eller nødvendige for lokalitetens forvaltning" jfr. artikel 6, stk. 3, 1. pkt. Plejeplanen anses således som direkte forbundet med og nødvendig for Natura 2000-områdets forvaltning.

Bilag 2: Kortbilag

Herunder er indsat relevante kortbilag med afgrænsning af Natura 2000-område og kortlagte naturtyper.



Naturtyper og arter på udpegningsgrundlaget

Naturtypenr.	Habitatnaturtypenavn	Areal (ha)
1220	Strandvolde med flerårige planter	1,8
2110	Forklit	2,2
2130	Grå/grøn klit	146
2170	Grårisklit	3
2190	Klitlavning	16,5
3130	Søbred med småurter	5 stk.
3150	Næringsrig sø	-
4010	Våd hede	19,5
6230	Surt overdrev	4,2
6430	Urtebræmmer	0,035
7230	Rigkær	1,7
1210	Strandvold med enårige planter	2,3
1330	Strandeng	2,6
2120	Hvid klit	8,8
2140	Klithede	250
2180	Skovklit	125
3110	Lobelisø	-
3140	Kransnålsalge sø	1 stk.
3160	Brunvandet sø	1 stk.
4030	Tør hede	14
91D	Skovbevokset tørvemose	61,2
1150	Lagune	0,2
6410	Tidvis våd eng	-
7150	Tørvelavning	7